

IN MEMORIAM

Maciej Bolesław Janik
(30 października 1958 – 25 października 2025)

Urodził się w Łodzi w rodzinie Kazimierza i Lucyny z domu Małolepszej. Po ukończeniu Szkoły Podstawowej nr 26 im. Franciszka Zaburzyckiego zaczął uczęszczać do XXVI Liceum Ogólnokształcącego im. Małgorzaty Fornalskiej. W 1977 r., po uzyskaniu świadectwa dojrzałości, rozpoczął studia w zakresie historii o specjalności nauczycielskiej na Uniwersytecie Łódzkim. W 1981 r. obronił pracę maderską pt. „Łódzkie pieczęcie cechowe (do 1939 r.)”, napisaną pod kierunkiem dr. Ryszarda Rosina.

Bezpośrednio po ukończeniu kształcenia uniwersyteckiego podjął pracę w ówczesnym Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Łodzi. Z instytucją tą związał całe swoje życie zawodowe, przechodząc kolejne szczeble kariery – od pracownika gospodarczego (palacza centralnego ogrzewania), poprzez stanowiska archiwisty (1981), starszego archiwisty (1985) i kustosa (1990), do stanowiska starszego kustosa (2008). W archiwum wykonywał wszystkie podstawowe prace archiwalne, obejmujące zarówno nadzór nad narastającym zasobem, gromadzenie materiałów archiwalnych, ich opracowanie, jak i udostępnianie. Prowadził szeroko zakrojoną działalność naukową – wygłaszał referaty o tematyce archiwalnej i historycznej oraz brał aktywny udział w dyskusjach podczas zebrań naukowych w archiwum, licznych konferencji, sympozjów i posiedzeń. Piastował stanowiska kierownicze, w tym na przełomie lat 2005/2006 wykonywał obowiązki dyrektora Archiwum Państwowego w Łodzi (dalej: APŁ). Zwieńczeniem ścieżki zawodowej było powołanie na zastępcę dyrektora APŁ przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych prof. dr. hab. Jerzego Skowronka z dniem 1 października 1994 r. Funkcję tę pełnił nieprzerwanie przez blisko trzy dekady, aż do przejścia na emeryturę 27 listopada 2023 r.

Rozwojowi kariery zawodowej Macieja Janika towarzyszyło systematyczne pogłębianie wiedzy archiwistycznej. W 1985 r. ukończył Podyplomowe Studium Archiwistyki na Uniwersytecie Warszawskim, prowadzone pod kierunkiem

prof. dr. hab. Ireneusza Ihnatowicza. W 1994 r. uzyskał świadectwo ukończenia kursu z metodyki opracowania archiwaliów w skomputeryzowanych systemach informacyjnych, realizowanego w ramach studiów podyplomowych z archiwistyki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu (dalej: UMK). Na tej uczelni podjął się również przygotowania rozprawy doktorskiej. Praca pt. „Archiwalia miejskie Łodzi 1945–1950. Procesy archiwotwórcze”, napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Bohdana Ryszewskiego, przyniosła mu stopień doktora nauk humanistycznych. Został on nadany 17 listopada 1998 r. uchwałą Rady Wydziału Nauk Historycznych UMK. Recenzentami w przewodzie byli prof. dr hab. Zdzisław Chmielewski oraz dr hab. Halina Robótka.

Dysertacja to rezultat szeroko zakrojonej kwerendy archiwalnej, prowadzonej z godną podkreślenia świadomością metodologiczną i konsekwencją badawczą. Stanowiła wyraz solidnego przygotowania naukowego autora, opartego na umiejętności krytycznej analizy źródeł, trafnej oceny ich wartości informacyjnej oraz dojrzałym, ugruntowanym warsztacie badawczym. Praca potwierdziła również głębokie zakorzenienie autora w historii rodzinnej Łodzi, której dzieje pozostały głównym obszarem jego zainteresowań także w kolejnych latach.

Dzięki umiejętnemu wykorzystaniu materiałów przechowywanych w zasobie APŁ dorobek naukowy Macieja Janika wniósł istotny wkład w rozwój badań ukierunkowanych na dokumentowanie, interpretowanie i popularyzowanie przeszłości miasta oraz jego okolic. Znaczenie źródeł archiwalnych promował na wielu płaszczyznach, nie tylko poprzez własne publikacje, lecz także przez aktywną współpracę z miejskimi instytucjami kultury. Zaliczał się do grona oddanych łódzkich melomanów. Jego zamiłowanie do muzyki klasycznej znalazło wyraz w tekstach poświęconych łódzkim artystom. Łącząc pasję badawczą z osobistymi zainteresowaniami, wzbogacał wiedzę o muzycznym dziedzictwie miasta.

Wśród najbardziej znaczących publikacji Macieja Janika wymienić należy m.in.: *Architektura ulicy Piotrkowskiej 1828–1939. Katalog dokumentacji technicznej w zasobie Archiwum Państwowego w Łodzi* (2002), *Bedoń. Dzieje do 1939 roku* (2009), *Łódź na mapach 1793–1939* (2012), *Księga fabryk* (2016) oraz *Artur Rubinstein. Łódzkie tropy* (2023).

Przez współpracowników został zapamiętany jako niekwestionowany autorytet w dziedzinie archiwistyki, zwłaszcza w zakresie opracowania zasobu archiwalnego. Dzięki rozległej wiedzy, wieloletniej praktyce i wyjątkowej intuicji wyznaczał standardy pracy, które stały się punktem odniesienia dla kolejnych pokoleń łódzkich archiwistów. Jego kompetencje merytoryczne i umiejętność rozwią-

zywania najbardziej złożonych problemów metodycznych zostały dostrzeżone również poza murami łódzkiego archiwum. Był członkiem centralnych komisji metodycznych w kilku kadencjach, a także zespołów naukowych i problemowych powoływanych przez naczelnych dyrektorów archiwów państwowych. Zawsze rzeczowy i precyzyjny, chętnie podejmował polemiki. Znany był ze swoich surowych, ale sprawiedliwych opinii oraz celnych, często błyskotliwych uwag, które potrafiły ukierunkować debatę i zwrócić uwagę na kwestie wcześniej pomijane. Był wytwornym gawędziarzem, człowiekiem o szerokich horyzontach i nieprzeciętnej erudycji. Potrafił oczarować słuchaczy swoją ogromną wiedzą, swobodą opowiadania i umiejętnością łączenia faktów z różnych dziedzin.

Odnznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (2018).

Zmarł nagle 25 października 2025 r. Został pochowany na Cmentarzu Komunalnym Zarzew w Łodzi.

Bibliografia

Archiwum Państwowe w Łodzi, Akta osobowe – Maciej Janik.

Archiwa Państwowe, Zmarł dr Maciej Janik, <https://archiwa.gov.pl/zmarl-dr-maciej-janik/> [dostęp: 15.12.2025].

Sprawozdanie z działalności archiwów państwowych w 2005 r., <https://www.gov.pl/web/archiwa/rok-2005> [dostęp 15.12.2025].

Zarządzenie nr 2 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 11 stycznia 2002 r. w sprawie ustalenia kadencji i składu Centralnej Komisji Metodycznej, <https://www.gov.pl/web/archiwa/rok-20017> [dostęp: 30.03.2025].

Zarządzenie nr 13 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 7 lipca 2020 r. zmieniające zarządzenie w sprawie zmiany kadencji Centralnej Komisji Metodycznej w dotychczasowym składzie oraz ustalenia nowego składu osobowego tej Komisji (Dz. Urz. NDAP z 7.07.2020).

Zarządzenie nr 7 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 9 czerwca 2021 r. w sprawie ustalenia składu osobowego Centralnej Komisji Metodycznej (Dz. Urz. NDAP z 10.06.2021).

Zarządzenie nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 26 stycznia 2023 r. w sprawie powołania członków Centralnej Komisji Metodycznej (Dz. Urz. NDAP z 31.01.2023).

Kamila Pawełczyk-Dura

Bibliografia najważniejszych publikacji dra Macieja Janika

- Architektura ulicy Piotrkowskiej 1828–1939. Katalog dokumentacji technicznej w zasobie Archiwum Państwowego w Łodzi* (współprac. M. Wilmański), Łódź 2002.
- Archiwa historyczne w strukturze zasobu Archiwum Państwowego w Łodzi* [w:] *Problemy struktury zasobu archiwalnego w perspektywie komputeryzacji archiwów*, Komputeryzacja archiwów, t. 4, red. H. Robótka, Toruń 1998, s. 87–101.
- Archiwum Państwowe w Łodzi. Informator o zasobie* (współprac. M. Wilmański), Łódź 1996.
- Artur Rubinstein. Łódzkie tropy* (tłum. O. Krzemiński), Łódź 2022.
- Bedoń. Dzieje do 1939 roku* (współaut. T. Nowak, H. Żerek-Kleszcz), Andrespol–Łódź 2009.
- Co wiemy o okolicznościach urodzin Kiejstuta, Witolda, Grażyny i Wandy Bacewiczów?* [w:] *Grażyna Bacewicz. Konteksty życia i twórczości*, red. M. Szoka, Łódź 2016, s. 197–216.
- Księga fabryk* (współaut. J. Kusiński, R. Bonisławski, B. Walczak), Łódź 2016.
- Łódź na mapach 1793–1939* (współaut. Z. Szambelan), Łódź 2012.
- Od concerthausu do filharmonii* [w:] *Filharmonia Łódzka. Spacer w przestrzeni, podróż w czasie*, red. M. Wiśniak, Łódź 2015, s. 56–69.
- Od papierowego inwentarza do archiwalnego systemu informatycznego, czyli o procesie retrokonwersji w Archiwum Państwowym w Łodzi słów kilka*, „Archeion” 2018, t. 119, s. 102–108.
- Organy wojewódzkiej administracji państwowej w Łodzi 1945–1975*, „Rocznik Łódzki” 1995, t. 42, s. 141–158.
- Paweł Klecki i jego rodzina w świetle archiwaliów* [w:] *Paweł Klecki. Portret artysty z historią w tle*, red. E. Kowalska-Zajac, M. Szoka, R.D. Golianek, Łódź 2023, s. 23–32.
- Śpiewać każdy może, ale ...* [w:] *Wspólnym głosem. 50 lat Chóru Filharmonii Łódzkiej*, red. M. Bomanowska, Łódź 2020, s. 64–81.
- Wielkopolskie losy archiwaliów z zasobu Archiwum Państwowego w Łodzi*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny” 1999/2000, r. 6/7, s. 109–111.